

Ольга Ігнат'єва

(Суми, Україна)

ПЕДАГОГІКА

(Методичні основи виховного процесу)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-АГРАРНИКІВ

Глобальні зміни в світі породжують зміни у філософії освіти. Духовність визначається як відчуття і усвідомлення людиною своєї єдності, нерозривного зв'язку з усім світом, з іншими людьми і самою собою. Тому важливим завданням педагогічного процесу у ВНЗ повинен бути духовний розвиток особистості, бо „тільки через розвиток духовності молоді ми зможемо побудувати цивілізоване гармонійне суспільство, в якому дійсними регуляторами поведінки будуть мораль та право” [1, с. 74]. Духовне становлення особистості може бути успішним, якщо у навчально-виховному процесі діяльність педагогів буде спрямована на формування в студентів гуманістичних цінностей, які впливають на переконання, ідеали, вчинки, самовизначення особистості, на її професійні орієнтації. Однак у вищих навчальних закладах до цього часу спостерігається уніфікація виховної роботи, відсутність повноцінної системи виховання, монологічний підхід у спілкуванні, ставлення до студентів як до об'єкта виховання тощо. Тому важливим завданням навчально-виховного процесу вищого освітнього закладу є духовно-моральний розвиток особистості студента, що входить до структурних компонентів фахової підготовки.

Нерозумна діяльність людини стала причиною глобальної кризи, яка завдавала і завдає навколишньому середовищу непоправної шкоди. Екологічна катастрофа є наслідком негуманістичного ставлення до природи. Сьогодні суспільству потрібні не лише високоосвічені, але передусім гуманні

особистості. Саме зараз гуманістична орієнтація стає необхідною умовою виживання всього людства [2].

Світ, природа несуть на собі відбиток людської діяльності. У цьому процесі людина пристосовує природу до своїх потреб, створює світ людської культури, вступає в ціннісне ставлення до світу. Тому ми маємо розглядати діяльність людини з позиції ціннісного підходу. Цінності не лише регулюють професійну діяльність, але, ставши мотивом діяльності, надають їй відповідної спрямованості.

Розуміючи моральну відповідальність за збереження умов життя, за наслідки своєї діяльності, можна забезпечити перехід до іншого рівня свідомості. Для цього необхідно давати молодому поколінню надійні життєві орієнтири [3].

Колишній Віце-президент США Альберт Гор у своїй книзі „Земля у рівновазі”, присвяченій актуальним питанням співіснування людини з довкіллям, що стали наслідком самої філософії розвитку сучасної індустріальної цивілізації – цивілізації споживацького підходу до середовища існування людини, зазначає, що „глобальна екологічна криза є передусім кризою цінностей” [4, с. 242].

Екологічні проблеми є наслідком моральної кризи людства. На жаль, сучасна система підготовки фахівців обмежена завданнями передачі професійних знань. Виховання особистості – творчої, небайдужої до результатів своєї професійної діяльності - переведено на задній план. Проте розвиток науки й техніки потребує не тільки інтелектуальних здібностей, а й підвищення відповідальності спеціаліста за наслідки своєї діяльності. Передбачається, що розвиток цивілізації повинен відбуватися з обов’язковим урахуванням природних основ і гуманістичних філософсько-світоглядних цінностей [5].

Як зазначає М. Мамардашвілі, в основі цінностей має лежати усвідомлення людиною єдності історичної долі людини і природи, землі й космосу, інтенсифікації макрогосподарських зв’язків, взаємозалежність

політичних процесів, техніки, науки і культури [6]. Це означає, що сюди входить система ставлення людини до макро- і мікросередовища (космос, земля, природне, предметне, політичне, соціально-економічне, культурне середовище, яке оточує людину). Мотиваційна сфера існування людини як елемента кожної з цих систем залежить від усвідомлення себе такою у взаємозв'язку з ними. Тому, як слушно зауважує Є. Романова, студенти всіх спеціальностей потребують виховання душі і наповнення її ідеями гуманізму [7]. Людству потрібно зрозуміти, що його власний розвиток повинен бути узгоджений не тільки зі своїми матеріальними і духовними потребами, скільки з розвитком біосфери. Воно повинно усвідомити, що „своїми численними, часто і безглуздими винаходами і діями людина руйнує середовище свого існування” [8, с. 125].

Сьогодні існує проблема створення нової духовної системи цінностей. Науковці різних галузей пов'язують проблеми духовного прогресу людства з баченням академіка В.Вернадського про ноосферу „як мірило уявлень людства про справедливість”. Ноосфера розглядається ним як вищий рівень розвитку людської цивілізації з високою культурою життя і взаємин усіх людей і держав. Ноосфера – це сфера розуму, збереження всього живого, моралі, самопізнання. Відтак важливими ознаками ноосферної цивілізації є формування глобальної загальнолюдської свідомості, почуття єдності й цінності всього живого, зростання значення гуманних взаємин між людьми. Це, за словами В. Вернадського, заставляє „мислити і діяти в новому аспекті, не тільки в аспекті окремої особистості, сім'ї чи роду, держави чи їх союзів, але й у планетарному аспекті” [9, с. 24].

Людина живе серед інших людей, речей, ідей, смислів. Різні люди, речі, ідеї мають неоднакове значення для людини. Світ людини – світ цінностей. У широкому значенні слова цінностями є „узагальнені, стійкі уявлення про щось як ...про благо, тобто про те, що відповідає якимось потребам, інтересам, намірам, цілям, планам людини (або групи людей, суспільства)” [10, с. 228].

Гуманістичні цінності особистості втілюються в її ставленні до людей, природи, формують готовність особистості до самовдосконалення. Когнітивний, емоційно-мотиваційний, поведінковий компоненти входять до структури гуманістичних цінностей. Потрібна наявність таких педагогічних умов, що забезпечують розвиток усіх цих компонентів.

Когнітивний компонент - це уявлення людини про гуманістичні цінності, норми гуманної поведінки у взаємодії з іншими, з природою.

Емоційно-мотиваційний компонент - це почуття, емоції, мотиви і цілі, які лежать в основі гуманних дій людини.

Поведінковий компонент - це уміння та готовність робити гуманний вибір в умовах життєдіяльності.

Означені компоненти гуманістичних цінностей є показниками критеріїв сформованості гуманістичних цінностей у студентів.

Сільське господарство – один з основних видів діяльності людства. Формування гуманістичних цінностей у студентів – аграрників необхідне тому, що в аграрному секторі відбуваються кардинальні зміни. Фахівці цієї галузі повинні не тільки мати глибокі фахові знання, а й усвідомлювати наслідки своєї професійної діяльності для людства та нести відповідальність за свої дії.

Гуманістичні цінності особистості характеризують її ставлення до інших людей, до себе, до природи, а також допомагають осмислити особистий досвід дотримання суспільних норм, формують готовність особистості до певного роду поведінки, творчого самовдосконалення. Формування є процесом становлення людини як соціальної істоти під впливом різноманітних факторів, наприклад соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних, педагогічних тощо [11].

Прогрес у сучасному світі не тільки забезпечує людству матеріальний добробут, але й спричиняє екологічне навантаження на біосферу – ґрунт, природні та штучні водойми, ріки, атмосферу, живі організми. До факторів, які його викликають, відносять і хімізацію сільського господарства. Зокрема використання надзвичайно великих доз мінеральних добрив, хімічних засобів

захисту рослин без достатнього наукового обґрунтування, порушення технології їх застосування, інтенсивний обробіток ґрунту з використанням важкої техніки та решта факторів призвели до цілого комплексу негативних екологічних наслідків.

Представники Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху дотримуються думки, що ведення сучасного сільського господарства повинно базуватися на таких етичних принципах: здоров'я, екології, справедливості та турботи. Відповідальність, обов'язок, бережність визначаються як ключові компоненти у виборі методів управління, розвитку, а також сприйнятливих технологій органічного сільського господарства.

Отже, діяльність фахівця агропромислового комплексу на засадах добра, відповідальності, обов'язку передбачає дотримання таких принципів:

- створення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства;
- уникнення використання добрив, пестицидів, які можуть мати негативний вплив на здоров'я людей;
- підтримання та покращання здоров'я ґрунту, рослин, тварин;
- запобігання ризикам шляхом застосування відповідних технологій і відмова від упровадження деяких з них, якщо наслідки їх використання важко передбачити;
- передбачення наслідків своїх дій і вчинків;
- покращання якості сільськогосподарських продуктів, способів їх виготовлення і переробки для підвищення рівня харчування;
- свідомо і активна участь у професійній діяльності для досягнення блага суспільства.

Процес формування гуманістичних цінностей пов'язаний з кількісними і якісними змінами у ціннісноорієнтаційній структурі індивіда; сталістю і дієвістю цінностей, підпорядкуванням ідеалам гуманізму. Гуманістичні цінності є основою для становлення узагальненої системи гуманістичних

поглядів, переконань та ідеалів тих, хто навчається, про світ, людину, її діяльність та місце в соціумі.

Література:

1. Сипченко В. І. Гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу у вищій школі / В. І. Сипченко // Теоретичні питання освіти та виховання. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 8. – С. 73-74.
2. Тепла О. М. Функції гуманістичних цінностей / Науковий вісник Національного аграрного університету: [зб. наук. праць / за заг. ред. акад. Д. О. Мельничука]. – К.: Міленіум, 2005. – Вип. 33. – С. 314-317.
3. Конькова Е. Ю. Гуманное воспитание: быть или не быть / Е. Ю. Конькова // Классный руководитель. – 2001. – № 3. – С. 114-123.
4. Гор Альберт. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух / Альберт Гор; [пер. з англ.]. – К.: Інтелсфера, 2001. – 404 с.
5. Гребеньков Г. В. Концепция ноосферы как мировоззренческая основа современного философского хозяйства / Г. В. Гребенькова // Ноосфера. – Донецьк, ДонНТУ, 2002. – С. 83-90.
6. Мамардашвили М. К. Познание и цивилизация / М. К. Мамардашвили // Природа. – 1988. – № 11. – С.11-14.
7. Романова Е. В. Воспитание в вузе – во имя созидания в обществе: зб. наук. праць міжнародної наук.-практ. заочної конф. [„Духовні цінності поза межами державних кордонів”]. – Макіївка, ДонДАБА, 2000. – С. 72-75.
8. Литвинцева А. В. Учение Вернадского о ноосфере и его влияние на переоценку стратегии образования / А. В. Литвинцева // Ноосфера. – Донецьк, ДонНТУ, 2002. – С. 124-132.
9. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / Вернадський В. И. – М.: Айрис-Пресс, 2007. – 574с.
10. Гусейнов А. А. Этика: [учебник] / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян - М.: Гардарики, 1998. – 472 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка: [навч. посібник] / Ягупов В. В. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.